

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף ל

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם "עין הרע" אסור מן הדין?

מבואר בגמ' שלהניח כסות לפני אורחים, מוגדר כאיבוד הכסות וכמו שרף אותה. הביאה הגמ' ב' טעמים א. משום עינא. ב. משום גנבי. לכאור' הטעם השני מובן, יש אנשים שאינם הגונים ואם יראו בגד, כסות, חפץ של שהוא יש חשש שמא יגנבו. אך מהו הטעם הראשון, "משום עינא" ביאר רש"י (ד"ה עינא) שתשלוט בה עין הרע של אורחין, מה פשר הענין, מנין שדבר זה אסור.

בפרשת בלק אמרה תורה, "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כד, ב) ברש"י ביאר "על שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה". עכ"ל בפסוק ה. ושם ברש"י בפסוק ב כתב "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו". עכ"ל.

צריך לעיין מה הם שני הענינים שכל שבט שוכן לעצמו ועוד ענין שאין פתחיהם מכוונים. והלא דבר הוא.

בתור"ת (שם אות א') הביא את דעת בעל העיטור, ששטח המקום של היזק ראה אין לו שיעור ואפי' רחוק כמה. והקשה עליו התור"ת מפר' וירא דכתיב "ותשב לה מנגד הרחק מנחתי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד", הרי שמבואר שהלאה מ"מנחתי קשת", שוב אין כח הראיה שולט. ומבואר ששיעור טווח הקשת הוא אלפיים אמה.

מפורסם בין לומדי סוגיות "היזק ראה" בריש ב"ב לחקור מהו דין "היזק ראה", האם מניעת ההשתמשות של פלוני מחמת זה שחבירו מסתכל בעדו. או עצם הראיה עצמה מזיקתו. (וע' בזה בהרחבה אבן האזל שכניס ב, ט; חזון יחזקאל על התוספתא ב"ב א, ה; סמ"ע שעה, ד ועוד.)

מבואר הרבה בין הקדמונים (נאריך בע"ה בסוגיות של היזק ראה תחילת מסכת בב"ב), שכאשר אדם מביט על דבר ששייך לחברו, יש כאן "היזק ראה", הדבר האמור לכשעצמו, כאשר מסתכל לחצר חברו, מונע מחברו להשתמש בכמה דברים שבחצר. לכאור' דבר זה הוא נזק אמיתי כהלכות נזיקין, יש לי בעלות על קרקע, האם מניעת השתמשות בקרקע מחמתו זה נזק או לא.

אבל יש דבר נוסף, "אמרו לא יעמוד אדם אצל שדה חברו בעת שעומדת בקמתה, כאן אין קשר לחוסר השתמשות, יש כאן "עין הרע" יש כאן "מבט מזיק", אמת הנושא הוא סגולי, וכבר דן בכך באריכות הקה"י בב"ק (סי' לט). ויש לדקדק באותה הלכה, מהו "בשדה חבירו" היו צריכים לומר שאסור לאדם להביט בשדה חבירו בשעה וכו' מהו לעמוד בשדה חבירו. אהרן למד שחז"ל לעבור אסור לעבור ברחוב ולהסתכל בשדה חבירו שהרי כך הוא דרך העולם, לעבור ולהסתכל מהכא להתם. אלא עיניו בשדה חבירו כאשר עומד בשדהו יש כאן לתא דעין הרע. וזה מזיקו. וכן נראה בכל דבר שהוא מחמת נזק בעצם ההסתכלות הפיזית או הסגולית שאין לאסור ממרחק מסוים איני יודע נדר לראיה בזה אמה או ד' אמות אבל בודאי שיש מרחק מסוים שלא יכול פלוני לומר אתה מזיק לי בעצם הראיה. בעל העיקרה (פרשת שלח) כתב שראית העין שולחת חיציה כחרבות.

א"כ נראה אפשר שזהו שכתב רש"י בפסוק ב' "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו". יש לעם ישראל את שתי מעלות, האחד, שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה מחמת צניעות. ואין אחד מונע את חבירו בהשתמשות בשום דבר. ואף את החלק של היזק סגולי מתקנים עם ישראל בזה כל שבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין.

ואפשר שזה המחוון בסוגיא לפנינו, כאשר מעמיד כסות לפני אורחים, הם מתבוננים, הכסות לא שייכת לבעל הבית, יש כאן משהו סגולי שמבואר בדברי הגמ' שיכול להזיק, אין לנו ידיעה בנסתרות, כך מבואר שדבר זה נאסר מחמת "עינא" וביאר רש"י "עין הרע של אורחים".

מצוות "ביקור חולים"

למדו בגמ', "ילכו" (שמות יח, כ) זו ביקור חולים. והקשו בגמ' שהרי כבר למדנו "גמילות חסדים" א"כ מה התוספת של ביקור חולים, אלא צריך לבאר ש"גמילות חסדים" זה בן גילו שנוטל אחד משישים מחוליו. אך מצוות "ביקור חולים" המקיים בעצם הביקור בלבד. (ע"פ המהרש"א ד"ה והודעת)

אמרו בגמ' נדרים (לט, ב), רמז לביקור חולים מן התורה ממעשה דקורח. אמר משה רבינו לפני הקב"ה, אם קורח ואנשיו ימותו באופן הרגיל, היינו שיהיו חולים ואנשים יבואו לביקורם וכו', יאמרו שאנשי קורח צודקים בשיטתם וכו'. לשון הש"ס בנידון של "ביקור חולים" רמז מן התורה. צריך ללבן במצוות ביקור חולים האם היא מהתורה או מדברי סופרים.

בשיטת"ק על דרשת הגמ' ממעשה של קורח, ביאר, שכל שרק משמע שמנהג בני אדם לבקר את החולים. ומשמע מדבריו, שעדיין אין ראיה שזה מצווה, לכן אמרו בגמ' שזה רק רמז. אמנם לשון המאירי, מצות עשה מדברי סופרים לבקר את החולה ואף על פי כן נרמז הוא בתורה והביא את הדרשה ממעשה דקורח. התורה תמימה (פרשת יתרו שם אות כז) למד שכל העניין בביקור חולים, זמן גמילות חסדים, שהורחה התורה מצוות שבין אדם לחברו, ואחת מן המצוות היא ביקור חולים.

הרמב"ם בשורשים בב' מקומות כתב שאין ביקור חולים מהתורה. פעם אחת בשורש ראשון. פעם ב' בשורש השני שנסמך ביקור חולים ל"ואהבת לרעך כמוך". ולהדיא בהלכות (אבל פ"ד ה"ה) "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים" וכו'.

אמנם הבה"ג במנין העשין, והר"ש אבן גבירול בהזהרות למדו, שדין ביקור חולים הוא מהתורה.

לשון הטור (יו"ד סי' שלה) "מצוה על כל אדם לבקר שכן מצונו בהקב"ה שמבקר חולים כמו שדרשו בפסוק "וירא אליו ה' באלויו ממרא", מלמד שבא אליו לבקר החולה. וסמכוה אקרא "והודעת להם את הדרך ילכו בה".

נושא היום: טיפול באבידה. מי אינו מחוייב בהשבה. מהי אבידה.

מבואר במשנה מדיני טיפול בכסות, שוטחה לצורכה ולא לכבודו. **דנו בגמ'** האם מותר לטטוח ולהשתמש לצורכו בזמן שמטפל לצרכה. **א. מהמשנה אין ראיה**, מלשון "**לצרכה**" משמע שאם יש כאן לצורכו, אסור. **מאידיך** אסור "**לכבודו**" אך אם יש אף לצרכו משמע שמותר. **ב.** אמרו בברייתא שאם **יש לו אורחים** לא ישטח את הכסות בין לצורכו ובין לצורכה. **זחן**, לטטוח לפני אורחים זה כמו לשרוף, או מצד היזק ראה או מצד חשש גניבה באורחים שאינם הגונים. **ג.** הכניס **עגלה ערופה** לצמד הבקר כדי שתינק ולבסוף דשה מותר, אך **אם נתכנין** שתדוש ותינק פסולה. **מבואר** שאסור לצרכה ולצורכו. **זוחה הגמ'** שאין ראיה כיון שלשון הפסוק "אשר לא עובד" היינו שלא נעשתה שום עבודה. **אך אם הכניס** את העגלה ע"מ לצרכה בלבד, ולא נח לו שתדוש, לא נפסלת שאמרה תורה "**אשר לא עבד**" כתוב **לשון עבד** בהתייחסות לבעלים, אך **נקרא "עובד"** כדבר שנעשה ממילא, ביאר ר"פ, אף אם נעשית העבודה ממילא, כדי שתפסול את הבהמה צריך להיות ברצונו של הבעלים.

כלי עץ שמעט בהם כדי שלא ירקבו. **כלי נחושת** שמתמש בהם אבל לא באש כדי שלא ישחק. **כלי כסף** משתמש בצונן ולא בחם, היות ומשחירים. **מגרפות** (-כלי העשויו לגרוף את הכירה או להפריד בין תאנים), ישתמש ברך ולא בקשה. **כלי זהב וכלי זכוכית** לא יגע עד שיבא אליהו, **והלכות אלו נאמרו אף בפקדון** באופן שאין הבעלים לפנינו שיוכל לטפל בכליו.

אמרה תורה **"והתעלמת מהם"** יש פעמים שאינו מחוייב בהשבת אבידה. הפסוק בא למעט **זקן ואינה לפי כבודו**, שאינו חייב לטרוח ולטפל באבידה. אמנם **כחן שראה אבידה בבית הקברות**, פטור מדיני השבת אבידה משום שעשה של השבת אבידה לא זוחה את איסור טומאה לכהנים שיש בו אף עשה, ואין דוחים איסור מחמת ממון. אף **אם מלאכתו מרובה מהמצאיה**, לא חייב לטרוח במצאיה וזה למדנו מדין "שלך קודם" כדברי רב "אפס כי לא יהיה בך איוון".

זקן ואינה לפי כבודו, אם **התחיל לטפל** באבידה מעט, היינו אף אם הזיזה בלבד, התחייב בהשבתה. **נשארת הגמ' בספק** אם דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו בעיר, האם נפטר כיון שבעיר פטור, או מחמת שחייב בשדה מחוייב. **אמר רבא**, אם בשלו מחזיר חייב אף בהשבת אבידה. **וכן הדין** לגבי פריקה וטעינה.

רבי ישמעאל ברבי יוסי, ביקש ממנו אדם שיעזור לו לטעון עצים, רכש ממנו את העצים והפקירם, מיד זכה המבקש וביקש שוב שיעזור לו לטעון, כאשר חזר על עצמו **אמר רבי ישמעאל** שמפקיר לכו"ע חוץ מלאותו אדם, **ומסיקה הגמ'** שהפקיר לכולם ואף לאותו אדם משום שהפקיר לחלק מאנשי העולם תלוי במחלוקת ב"ש וב"ה, כאן רק רצה לדחותו. **ואף שרבי ישמעאל** זה זקן ואינה לפי כבודו, עשה לפניו משורת הדין.

"והודעת להם" בית חייהם לימוד אומנות לצורכי פרנסה. **"את דרך"** גמילות חסדים. **"ולכו"** ביקור חולים. ההבדל בין גמילות חסדים לביקור חולים, שיש חיוב מיוחד לבן גילו שנוטל אחד משישים מחוליו. **"בה"**, קבורה, וההוספה מעבר לגמילות חסדים באה לחייב זקן ואינה לפי כבודו. **"ואת המעשה"**, דין. **"אשר יעשון"**, לפנים משורת הדין. **אמר רי"ח** לא חרבה ירושלים אלא שהתמידו דבריהם על דין תורה ולא התנהגו לפנים משורת הדין.

מצא חמור ופרה רועים בדרך, אין זה אבידה לגבי חיוב השבה, היות ומסתבר שהבעלים הוציאו אותם למרעה, **ביאר רב יהודה בשם רב**, אם ראה אותם בחושך בודאי זה אבידה, אלא **מדובר** שראה אותם השכם בבוקר או אחר רדת החשיכה, **עד ג' ימים** תולים שהבעלים השכים למרעה וכד', מעבר לג' ימים מוגדר כאבידה ויש חיוב השבה. **מאידיך** ראה חמור וכליו הפוכים ופרה רצה בים הכרמים, אין הדעת נותנת שנמצאים כאן ברצונו של הבעלים, **מוגדרים כאבידה** ויש חיוב השבה. **וכך למדו** בברייתא, ראה תלית וקרדום בדרך שהולכים רבים, או פרה רצה בכרמים, אבידה וחייב להשיב. **אך אם ראה תלית וכד' ליד הגדר**, אין זה אבידה אלא לאחר שראה אותם עזובים ג' ימים.